

2

Differtatio Academica
De
Modo
Philosophiam Tractandi Moralem,

Cujus
Particulam Primam,
Conf. Ampl. Fac. Philos. in Reg. Acad. Aboënsi,
Publice examinandam sistunt

Mag. JOHANNES SUNDWALL,
Phil. Moral. Doc. v. Not. Conf. Eccl. nec non Aman.
Consist. Acad.

Et
GUDMUNDUS NYSTRÖM,
Stip. Reg. Smolandus.

In Auditorio Minori die XXX. Maji An. MDCCXCV,
Horis ante meridiem consuētis.

TYPIS FRENCKELLIANIS,

S. I.

Cum scientias progressus fecisse dicunt Philosophi, easdem aut novis veritatibus auctas esse, aut veritates antea cognitās uberius explicatas atque demonstratas, aut denique veritates tum antea cognitās tum novas apud gentes antea incultas locum obtinuisse, intelligunt. Sed adhuc alia est ratio, qua progressus scientiarum metiri possumus, illa videlicet, quod eae scientiarum partes, quae omnem quasi populum spectant, ad plebem usque divulgatae sunt, & quarum partium divulgatio ingenii culturam generalem (allmän uplysning) efficit. Quod hi posterioris generis progressus sine priorum istorum generum expectari non possunt, per se clarum est. Quod autem vera felicitas hominum in genere, quae scientiarum finis est & esse debet, non obtinetur, quamdiu scientiae inter paucos earum cultores clausae quasi sunt, vel non perpenderit, vel saltem divulgationem earundem neglexerunt. Nostro denique aëvo, rerum fere inauditarum vel non expectandarum copia maxime notabili, etiam hac de re disputarunt Philosophi, investi-

stigantes, utrum ejusmodi divulgatio utilis esset, an noxia, & si utilis esset, qua ratione eadem optime fieret. Quorum saniores mediam tenentes viam, juste determinarunt, quousque & quibus in scientiis vulgus institueretur, vere admodum hujus rei utilitatem ostendentes, & incommoda, quæ metuerunt aliqui, nulla esse. — Persuasi, ingenii culturam generalem sine ulla exceptione omnibus prodesse, illam autem, si ad omnes scientias extenderetur non expectari, quantum tamen ad finem obtinendum requiritur illam effici posse, meditati sumus, qua ratione ea Philosophiæ pars, quæ mores spectat, & quam, ut jura & officia sua discant, maxime divulgandam esse neminem negare putamus, ita tradatur & explicetur, ut ea ex parte nihil desideretur, quin usus hujus Disciplinæ ad omnes pervenire queat. Cumque facile comperimus, hanc rem, præterquam quod delectus veritatum proponendarum fieri debeat, ex habitu, quo induitur Disciplina, multum dependere, quo intelligimus ipsum modum atque ordinem veritates proponendi atque demonstrandi, nec non ipsos terminos, quibus ad ideas exprimendas utuntur; operæ pretium esse putamus, si effici possit, ut imprimis hæc disciplina ita tractetur, ut non tantum a philosopho, verum etiam ab aliis, & legi & intelligi queat. Cujus utilitatem & necessitatem etsi facile intelligimus, nos tamen magis optamus quam efficere posse putamus, nos hac in re multum præstituros esse. Cum vero officii nostri ratio postulet,

let, ut ea quæ explicarunt viri eruditi, etiam a nobis, quantum fieri potest, familiaria reddantur aliis; hujus officii memores non potuimus, quin pro viribus nostris, tempore a negotiis aliis admodum multis, iisque publicis, nobis relicto, etiam Disputatione Academica, cujus præterea necessitas ob rationes aliquas nobis incumbit, aliquid conferamus ad veras ideas formandas de rebus ad doctrinam morum pertinentibus, illasque idoneis terminis exprimendas justoque ordine pertractandas: nobis gratulaturi, si attentionem vestram, Lectores Benevoli, quæ allaturi sumus, mereantur, quo efficietur, ut, si Deus vitam & vires permiserit, aliquando opus ad finem a nobis intentum propius conducens aggrediamur.

§. II.

Ut vero propositam attingamus metam, ad morem Philosophorum, quem etiam necessitas sequi jubet, paucis disquiramus, quænam sint veritatum genera, quæ in Disciplina Morali tradenda atque explicanda sunt. Res autem, circa quas hæc Disciplina versabitur, (Ontologici *objectum* vocant), dicunt esse actiones *humanas*, distinctionem facientes inter actiones *hominis* & quas nominavimus *humanas*. Illis, quas etiam *naturales* & *necessarias* dicunt, intelligunt, quæ non dependent a voluntate nostra, ut sunt motus sanguinis, concoctio cibi in ventriculo, &c. quasque homo cum brutis communes habet, & quæ ex

eorum mente *objectum* Morum Philosophiæ non constituunt. *His* vero, quas etiam *liberas* nominant, intelligunt, quæ a nostra pendent voluntate, quæque hominibus quasi propriæ sunt, & quas itaque *objectum* laudatæ Scientiæ constituere contendunt.—Quod vero ad hanc divisionem attinet, illam non necessariam, nec omnino accuratam esse putamus.—*Primo* enim per se clarum est, nos rationem reddere non posse actionum, quæ in nostra potestate non sunt, quæque adeo potius *passiones* quam *actiones* dicendæ sunt: de qua igitur re disputare opus non est. Et *secundo*, omnes fere actiones, etiam istæ, quæ *naturales* dicuntur, ejus sunt indolis, ut aliquo modo a nostra pendeant voluntate, & contra, multæ actiones, quæ *humanæ* dicuntur, tales sunt, ut interdum imperio voluntatis nostræ subjunctæ non sint. Motus enim sanguinis vel promoveri vel retardari potest, concoctio cibi in ventriculo vel negligentia impediri vel adhibita cura promoveri &c. quas actiones, quatenus ex voluntate nostra oriuntur, *objectum* constituere Juris Naturæ nemo sanus negare potest. Sic etiam non raro accidit, ut bona sua destruere, famem pati, homines contra voluntatem suam cogantur, immo interdum eos in ejusmodi incidere casus, quibus contra voluntatem suam ipsam vitam amittere coacti sunt, nemini ignotum est. Quis vero dixerit has actiones, etsi in se humanas, *objectum* esse Juris Naturæ? — Distinctionem itaque ab ipsa actionum

essentia, in quæstione: qua ratione objectum constituunt Philosophiæ Moralis, petendam non esse, omnes vero actiones hominis in universum hoc objectum constituere, quatenus eadem ab ejus pendent voluntate, clarissime patere existimo.

Hoc jam concesso, altera est quæstio: An omnes actiones, ex nostra dependentes voluntate, in Philosophia Morali explicari debeant? Qua quæstione examinata omnis conspectus apparebit Disciplinæ nostræ. — Inter omnes res in tota natura tam arctus est nexus, ut cum eas in certas dispendere classes animus est, interdum difficillimum sit hoc peragere negotium. Hoc concedere necesse habent v. c. rerum naturalium Historici, non parum solliciti ad quodnam regnum naturæ, ad quas classes &c. certa referent naturæ producta, ne quid dicam de relatione, quam omnia creata ad sustentationem conducentem ipsius naturæ ad se invicem habent. Talis nexus & ratio inter omnes disciplinas (quatenus de rebus agunt) apparet, tum quod eundem agnoscant fontem, tum quod eadem ratione homines cognitionem earundem comparare necesse habeant, tum etiam quod eundem spectent finem ultimum, totius puta generis humani felicitatem, universim, & cujusque ejus membri sigillatim. Atque uti hanc ob causam admodum difficile est disciplinarum limites determinare, ita hæc difficultas speciatim locum habet, cum quæstio est de limitibus ea-

earum Scientiarum, quæ majorem quasi vim in hominum felicitatem habent, illarum videlicet, quæ de actionibus hominis moralibus agunt, ut sunt Philosophia Moralis, Politica &c. Sunt quidem in omni Disciplina, quæ quasi characterem Disciplinarum constituunt, quod etiam de Disciplinis nuperrime nominatis valere lubenter concedimus, in quorum tamen limitibus justis determinandis perarduum tibi parabis negotium. Quapropter, ut hanc rem quodammodo expedirent Morum Philosophi, ad suam, quod ad partem disciplinam retulerunt Oeconomicam tum Politicam, tum etiam partem Theologiæ naturalis &c. quod contigisse nec mirandum est. Cum enim genus humanum in sua infantia consideramus, ejus necessitates admodum fuisse paucas & desideria ejus pauca, comperimus, & consequenter regulas vitæ ab hominibus observandas paucissimas. Crescente vero multitudine, necessitatibus & desiderijs auctis, actiones multiplicatas esse, novasque idcirco regulas vitæ necessarias fuisse intelligimus, quarum numerus ut major evaderet, necesse fuit, tum cum Societates civiles constituerentur &c. adeo ut si cultiores gentes consideras, illos jamjam multis opus habere disciplinis, quarum objectum actiones sunt hominum, intelligas. Sic necessitate & commoditatibus vitæ suadentibus, & etiam ex nisu hominum sagaciorum nexum rerum perspicendi, disciplinas de quibus nobis gratulamur, atque inter illas politicam & œconomiam &c. ortas esse

esse tibi persuadeas. Cum vero actiones hominum in Statu Civili tam multæ sint, atque diversorum hominum in hoc Statu diversa sit ratio, cum alii jubeant, alii obediant, alii uno, alii altero fungantur negotio, perclarum est, in hac diversa mortalium conditione jamjam diversis vitæ regulis ab illis, quæ in infantia generis humani necessariæ fuere, opus esse. Non itaque amplius Morum Doctore officium suum peracturo sufficit, membris civitatis ea solum tradere præcepta, quæ ab homine in statu naturali observanda sunt, verum etiam regulas, generalissimas saltem, quas in Civitate observare illis necesse est. Uti enim ab una parte cavendum est, ne in Philosophia Morali omnes tradantur Scientiæ, quæ actiones hominis concernunt, qua ratione Philosophia morum ceteras omnes Disciplinas sub se complecteretur, atque nimis longa redderetur; ita etiam ab altera parte perspiciendum est, ne istæ regulæ vitæ, quæ cuique homini, membro Civitatis existenti, necessario sunt observandæ, omittantur, atque sic doctrina manca & insufficiens præbeatur. Cum autem in diversis Civitatibus Scientiæ tum Oeconomicæ, tum Politicæ diversa sit ratio, Philosophia vero morum ita debeat tradi, ut omne genus humanum illius præcepta in usus suos convertere queat; pernecessarium est, ut ex laudatis Scientiis eæ tantum tradantur regulæ generales, quarum fundamentum in Jure Naturæ positum est, ut nec quod ad partem ab arbitrio pen-

pendeant humano, quæque in omnibus Civitatibus saltim cultioribus locum habere queant.

His præmissis, jam ad quæstionem propositam propius enodandam properamus, investigaturi, quænam sint istæ regulæ, quæ pro conditione hominum præsentis in morum Philosophia ex aliis disciplinis tradentur? — Omnes Scientiæ majorem minoremve in felicitatem nostram habent vim. Illæ autem quæ maximam habent, sunt, quæ maxime ad conservationem nostram tendunt. Ex his ergo regulæ istæ generales in usum Philosophiæ Moralis mutandæ sunt. — Homo constat duabus partibus, animo videlicet & corpore, atque omnia quæ appetit homo, eum in finem appetit, ut felicitatem tum animi tum corporis promoveat. Et ut hic finis obtineatur, homini curæ erit de corpore sano servando, quam curam sui, quoniam maxime cum natura humana consentanea est, homo malis consuetudinibus adhuc non funditus depravatus, modo illam intelligit, ob Philautiam lubenter gerit. Incongruum itaque non est, ut in Philosophia Morali ex Scientia Medica & Oeconomica regulæ generalissimæ ad conservationem corporis directe tendentes explicentur, v. c. ex Scientia Medica istæ, quas diæteticas appellant &c. regulis istis specialioribus, de corpore morbofo facto curando, pariter ac illarum diæteticarum explicatione nberio-

ri, Medicis relictis. Ex Scientia vero tum Medica tum Oeconomica eæ, quæ de loco habitationis salubri, domo idonea, vestimentis idoneis &c. agunt, quas tamen quod ad generales earum affectiones in morum Philofophia explicandas, specialiora vero momenta Medicis, Oeconomicis &c. relinquenda esse, volumus. Quibus explicatis ex Psychologia ostendendus est nexus intimus, qui est inter corpus & animam, unde sequitur, ut non parum effectum habeat status corporis in statum animi, animum videlicet in corpore morbofo bene non valere, & contra. — Deinde docendum est, animi facultates colendas esse, primo ad majorem regularum hucusque propositarum intelligentiam comparandam, & ad ea officia intelligenda, quæ de cetero ad veram parandam felicitatem requiruntur, & deinde ad desideria animi ad id quod bonum est, & quod maxime felicitati nostræ conducit, flectenda, quodque posterius præcipuum Philosophiæ Moralis caput constituat. — Ex principio socialitatis officia nostra in alios explicanda & demonstranda sunt; atque nexus ille utilissimus qui est inter officia in nosmet ipsos & alios efficaciter ostendendus. — Denique ex Theologia Naturali ea enodanda, quæ ad ducendos homines ad officia in Summum Numen observanda sufficiunt, & quæ maxime commovent homines ad observationem officiorum triplicis generis ob voluntatem Dei Auctoris

ctoris Naturæ & Legis Naturalis, ipsa considerata Natura, patefactam. — Sic ostensis quales homines natura duce sunt vel esse debent, & explicatis quotidianam docere experientiam, homines sæpe non observare ea præcepta, quæ dicitur Lex Naturæ, nec metuere pœnas, quæ a Summo Legislatore cum unaquaque actione conjunctæ sunt, quoniam pœnæ istæ post longius interdum temporis spatium actionem consequuntur; Morum Doctoris officium postulare putamus, ut demonstret homines in Civitatibus vitam degere necesse habere, ut sic ab irruptionibus hostium securiores vivant, atque hoc in statu illis pernecessarium esse, eas observare leges, quæ ob felicitatem civium communem & cujusvis ejus membri singularem latæ sunt, vel a Superiore, cui summam detulerunt potestatem, vel de quibus ferendis ipsi convenerunt. In hoc capite officia tum Imperantium in subditos, tum subditorum in Imperantes, tum etiam subditorum in se invicem generatim explicanda sunt. Quocirca demonstranda est necessitas pœnarum civilium, Legis transgressoribus imminentium, atque actiones citius sæpissime concomitantium, quam pœnæ quæ naturales dicuntur, quæ raro actiones mox consequuntur, quæque adeo ob longiorem suam moram tantam vim ad voluntatem hominum flectendam non habent, quam habent pœnæ civiles, quippe propiores. Specialis Imperii humani ratio & speciales in unaquaque Civitate vigentes Leges Politicorum & Juris Civilis

Consultorum interpretationi relinquendæ sunt. — Atque sic sine longiori ratiocinio objectum Philosophiæ Moralis patere existimamus a).

§. III.

a) Ad eos magis convincendos, qui forsan incongruum esse putant hæc omnia quæ attulimus ex Theologia Naturali, Politica &c. in Philosophiâ Morali explicanda esse, pauca addere licet. — Rationem ipsius rei postulare, ut, si cum fructu officia nostra in Jure Naturali inculcata proponuntur atque explicabuntur, non sufficiat ea nude præscribere, verum etiam fundamentum, quo nituntur, demonstrandum, atque eorum cum natura nostra convenientiam explicandam esse, nemo negare potest. Si itaque quis vellet temperantiam in victu observandam esse, inculcare, & diceret: *Temperantiam in victu observes*, inutilis fere esset hoc monitum. Ut vero usum præstet, demonstrandum est, quæ utilitas ex vita temperata ad nos redundabit, & quæ consequentia sunt vitæ intemperatæ. Ut autem hoc effici queat, necesse est, ut fundamenta ex Scientia Medica petenda sint. Hæc enim ostendit effectus tum temperantiæ tum intemperantiæ. — Valde debilem effectum habet Lex de cultu Deo præstando hac ratione proposita: *Deum cole*. Antequam enim ratio hujus Legis reddi possit, requiritur, ut Deum Auctorem nostri & totius mundi esse, fontem omnis bonitatis &c. nosque ideo a Deo dependere &c. efficaciter proponatur. Hæc vero ex Theologia Naturali patescunt. Ergo. Idem valet de Scientia Politica &c. — In sequentibus explicatius tradituri sumus, quænam ex aliis Scientiis Philosophiâ Moralis mutuetur.

§. III.

Fuerunt qui de utilitate Disciplinæ nostræ non tantum dubitarunt, verum etiam illius usum negarunt, & argumenta ad id demonstrandum attulerunt *b*). Et quamvis neminem amplius hoc expresse contendere & argumentis demonstrandum in se suscipere putemus, attamen, cum multi Scientiam hanc turpiter negligant; de utilitate, ne dicam de necessitate, ejus convicti non esse videntur. Hinc non inconueniens esse putamus de utilitate & necessitate laudatæ Scientiæ paucissima monere. Usus autem hujus maxime vulgaris est. Præterquam quod hic ex iis quæ in §. præced. allata sunt patet, idem ex sequentibus apparebit. — Omnes homines agunt, & hæc Scientia docet, qua ratione agendum fit, ut nobis, ipsis non noceamus nec alios lædamus, vel Summum Numen offendamus. Sed non tantum ejus usus est tam vulgaris, & omnes homines in universum respiciens, verum etiam utilis & necessarius est ille specialiter illis, quorum in Statu Civili est judicium ferre de actionibus aliorum, & illis, qui in docendi munere constituti sunt. Quale autem judicium ferret judex de actione aliqua, nisi primum sciat, utrum actio bona sit, an mala, quisnam auctor censendus sit actionis, & quæ pœnæ aut præmia actionem consequi debeant? Quæ res
 B 3 quam

b) Vide HEINECCII Prælect. in Libr. II. PUFENDORFFII proleg. pag. 9.

quam faciles primo intuitu esse videntur, tamen non raro ignorantiam Judicis produnt, inprimis cum quæstio est de casu, quem Lex Civilis reticet. Applicationem Legis ad actiones admodum perverse interdum fieri notum est, ea ex causa, quod judex non intelligit rationes, quibus fundata est ipsa Lex, & quæ in Jure Naturæ suum habet fundamentum. Vel quomodo alii, quibus docendi munus commissum est, auditores & discipuli ad virtutem sectandam flectent, cum ipsi nesciunt, & quid virtus sit, & consequenter modum, quo homines ad virtutem ducantur, ignorant? — Nolumus autem hac occasione utilitatem Philosophiæ Moralis ulterius demonstrare, vel argumenta nullius momenti, quæ contra eandem quidam adduxerunt, refutare *c*). Optamus potius, velint isti, qui Scientiam utilissimam cum ceteris neglexere, hæc perpendere & ansam arripere cogitandi, an huic Scientiæ studere operam mereatur!

§. IV.

De existentia Juris Naturæ etiam disputatum est *d*). Sed cum de existentia ejus amplius nemo forte dubitet, nec de ea re saltim h. l. quæstionem movere volumus. Utilius autem esse putamus perinvestigare, qua ratione ad cognitionem Juris Naturæ perven-

c) Vide HEINECCII l. c.

d) Vide HEINECCII Prælect. in PUTEND. pag. l. sqq.

venerunt mortales. Sic enim facilius ad hujus cognitionem perducī possunt homines. Accurata hujus rei disquisitione admodum difficilis est. Quantum autem ad scopum sufficiat, juvabit Historia generis humani & consideratio ipsius naturæ humanæ. Primam vero in primis historiam generis nostri admodum insufficientem habemus. Sed quoniam hæc ipsa ansam præbet concludendi, primos homines immediate ab eorum Creatore institutos esse de rebus quæ illis maximæ fuere necessitatis, quæ res nec rationi improbabilis videtur, cum conditionem hominum sibi relictorum perpendimus, qui admodum longam habent viam ad scientiam suo Marte perveniendi, difficile est intellectu, utrum prima ista elementa Scientiæ ex suo ingenio habuerint homines, quos revelatione Divina destitutos esse novimus, an vero per traditionem aliqua ceperint, unde ansam ea disputandi, quæ in scriptis illorum nobis relicta sunt, sumere: quæ res eo difficilior nobis videtur, cum intelligimus, Scientiam Moralem per CHRISTUM tanta cepisse incrementa, quanta sine illo cepisse plurimis incredibile visum est. Sed hæc relinquimus. Et quoniam sine omni dubio ratio humana, quæ ad philosophiam moralem pertinent, & intelligere, eaque ex principiis a se ipsa inventis demonstrare valet, quod vel inde patet, quod hæc Scientia fundata est in ipsa natura humana, & revelatio gentibus admodum paucis contigit, illæque nihilominus minus normam habere debent a-

ctio-

tionum suarum &c. jamjam disciplinam nostram merito Philosophicam censemus, & homines solius ope rationis, etsi post longum temporis spatium, per multas difficultates & per multos errores ad cognitionem hujus Disciplinæ pervenisse vel saltem pervenire potuisse & posse, contendimus. Non autem hac in Scientia, uti nec in ceteris fieri potest, ut accurate indicare possint Philosophi, qua methodo & qua serie idearum, quæ jam norunt, pertingere valuerunt mortales. Omni tamen certitudine statuere possumus generalem rationem, qua tum ideas in moralibus tum in omnibus aliis rebus sibi comparare & potuerunt & debuerunt. Cumque jam homines nobis concipimus sine omni doctrina sibi relictos, & considerata humana natura, intelligimus homines sine ideis nasci, sine appetitu, sine affectibus &c. sed solo instinctu omnibus creaturis animantibus communi, ut vitam conservare studeant, & de cetero potentia ea inveniendi media, quibus vita sustentari queat, eosque sensim & per longas vias vagandos esse ad felicitatem durabilem sibi comparandam, per sensationes per sensus externos a rebus extra hominem primum excitatas &c. facile concludimus, mortales hanc viam, nisi supponatur immediata institutio divina, sequi coactos fuisse. — Cum itaque ad scientiam homines per solam experientiam pervenerunt, necesse est, ut omnis nostra Scientia experientia, non quidem singuli hominis, sed universaliori inter res comparatione facta, fundata sit, unde clarum esse